

Obračenica Stefana Hertmansa - 10 stoljeća od manuskripta do romana

Živana Heđbeli

Da su me do sada zapitali kako zamišljam dobru i kvalitetnu beletristiku nastalu na temelju arhivskih dokumenata, zapetljala bih se u opisu, nabranjanju, objašnjenjima. Sada imam tri skoro čarobne riječi: „obraćenica, Stefan, Hertmans“. Dopuštam da me literatura i život mogu još i ugodnije iznenaditi.

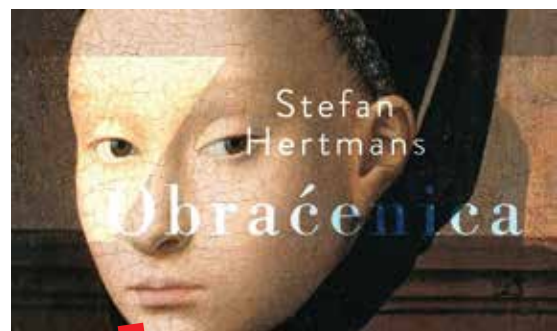
Stefan Hertmans (1951.) flamanski je pisac poznat zagrebačkoj i hrvatskoj publici po djelima *Antigona u Molenbeeku*, *Slikar i rat*, *Gradovi*. U kolovozu 2019. godine Fraktura je objavila prijevod njegove knjige *De bekeerlinge*, djela koje je nastajalo dva desetljeća. Knjigu su inspirirala dva manuskripta, T-S 16.100 i T-S 12.532, pronađena u genizi sinagoge Ben Ezra. Manuskript T-S 16.100 jedan je od najbolje sačuvanih dokumenata, pismo kojim se za ženu, porijeklom iz Narbonne, traži pomoć. Manuskript T-S 12.532 oštećeni je dokument, izvješće o neizvršenom smaknuću obraćenice u okolici Najere, koja je izgubila muža u pogromu.

Knjiga je, ukratko, priča o kršćanskoj djevojci, Vigdis Adelais, iz imućne i prominentne rouenske obitelji koja se krajem 11. stoljeća zaljubi u Davida Todrosa, Židova, sina velikog rabina iz Narbonne, pobjegne s njim, uda i preobratiti na židovsku vjeru. Priča o nemogućoj ljubavi i njenim tragičnim posljedicama ravna je antičkom epu, jednako privlačna, bezvremena i intrigantna. Kako i sam autor ističe u to su doba vjenčanja protiv volje roditelja bila gotovo nezamisliva, najčešće završavala nasiljem i ubojstvima, a brak kršćanke i Židova bio je izvan granica tadašnjih umova. Sretnog završetka, podrazumijeva se, nema. Davida umlati kršćanska rulja koja se u osvit Prvog križarskog ratu skuplja na putu za Svetu zemlju, a Vigdis, nakon putovanja ka Svetoj zemlji, u potrazi za njihovom malodobnom djecom koju su oteli križari, poludi i skonča u samoći i izolaciji od gladi i neimaštine.

Bogatim i brojnim pojedinostima dočaran život i putovanja likova diskretno pokazuje opseg Hertmansove erudicije o brojnim temama, arheologiji, povijesti, zemljopisu, botanici, biologiji, religijama, psihologiji, pogromima, ksenofobiji, arhitekturi, književnosti. Isprepleteni opis krajolika, današnjeg i onog 11. stoljeća, jednako očarava. Čitatelj poželi osobno vidjeti Jupiterovu planinu, Rouen, Narbonnu, Moniou, Fustat, Najeru, Cambridge, i sam, kao i Hertmans, u sadašnjosti tražiti, dodirnuti i osjetiti mjesta i građevine poznate Davidu i Vigdis, staviti ruku na isto mjesto na kojem su bile njihove ruke, kročiti istim putovima, nasloniti se na isti zid.

Pisac u knjizi opisuje i svoj rad na djelu: od prvog susreta s člankom renomiranog specijalista za staru hebrejsku povijest, preko putovanja kroz Francusku i Egipat do opisa naručivanja manuskripa i rada u Knjižnici u Cambridgeu, dolazak u Sobu rukopisa, skeniranje iskaznice, ljubaznost osoblja, kolica s dvije velike crne kutije, začuđenost koju osjeća kad ugleda ljepotu pergamenata te shvati granice vlastitog znanja.

Sinagoga Ben Ezra u Fustatu (sada dio Kaira) postoji od 9. stoljeća. U njoj su genizi odlagani materijali nastajali tijekom 9. i od 10. stoljeća nadalje. Sukladno židovskoj vjeri, istrošene i zastarjele knjige i dokumente se privremeno, dok ih se ne pokopa, odlaže u genizu, prostor u sklopu sinagoge. Genize osim vjerskih pohranjuju i svjetovne dokumente, poput ugovora ili osobnih spisa koji počinju pozivanjem boga. U 19. stoljeću u ovoj je genizi otkriveno oko 300.000 fragmenata manuskripata, pisanih hebrejskim, aramejskim, arapskim i judeo-arapskim jezikom, koji su preneseni u Cambridge u Engleskoj. Manuskripti tvore svjetski poznatu zbirku rukopisa, *Cairo Genizah Collection*, veliku riznicu židovskog sjećanja, neizmjerne važnosti za židovsku i svjetsku kulturu i baštinu,

Obračenica © Fraktura

neusporediv izvor za akademska istraživanja odnosa između Židova, kršćana i Muslimana, šire ekonomske i društvene povijesti Mediterana i Bliskog istoka srednjeg vijeka i ranog modernog doba.

Jasno je kako većina nas na žalost nije, niti će biti, u prilici u Čitaonici Sveučilišne knjižnice u Cambridgeu osobno vidjeti manuskripte iz kairske genize ili putovati u Provansu i Fustat. Ali, svi smo u prilici sačuvati i pohraniti za buduće naraštaje svoje „papire“ i omogućiti remek-djela 31. stoljeća. ■

■ Saznajte više

Podaci o Zbirci iz kairske genize dostupni su na web stranici Sveučilišne knjižnice Cambridge: <https://www.lib.cam.ac.uk/collections/departments/taylor-schechter-genizah-research-unit>

Digitalne slike manuskripta T-S 16.100 i T-S 12.532 dostupne su na mrežnoj stranici Digitalne knjižnice Cambridge: <http://cudl.lib.cam.ac.uk>

Više informacija o knjizi *Obračenica* dostupno je na: <https://fraktura.hr/obracenica.html>